

PORATOWAĆ (38) *vb pf*

Oba o oraz oba a jasne.

inf poratować (19). ◇ *fut 2 sg* poratujesz (2). ◇ *3 sg* poratuje (2). ◇ *praet 2 sg m* -ś poratował (1). ◇ *3 sg m* poratował (2). ◇ *imp 3 pl* niechąj, niechże poratują (4). ◇ *con 1 sg m* bym poratował (1) *CiekPotr*, bych poratował (1) *ActReg*. ◇ *3 sg m* by poratował (5). ◇ *con praet 3 sg n* by było poratowało (1). ◇ [impers praet poratow(a)no.]

Sł stp, Cn brak, Linde XVI(XVIII; wstawka z XVIII) – XVII(XVIII) – XVIII w.

1. *Udzielić pomocy, wspomóc, doradzić* (36) : Rozumiéycież to/ wy co pośpolicie Ná bogá w fwoich íprawách nie pomniéie/ Aby więc kogo pan nieporwał írogi/ A porátowác nie będzie drogi [*et non sit, qui eripiat Vulg Ps 49/22*]. *KochPs* 76; Nie naydzieíz/ ktoby z íercá požálowáí/ Nie máíz/ ktoryby z chęci porátowáí *GrabowSet* I4.

poratować czego (5): żeby zoítáíá pámiátká íáka táka ná fwiecie/ chęci moiey przeciwko narodowi íwemu/ á mogł íe wywábíe ten/ ktoryby y próstoty moiey porátowáí/ y narodowi Políkíemu wczyníí pośługę: wíáíem to przed íię/ ábych Políkíego Dworzáníná wczyníí *GórnDworz* Bv; twoich rzeczy radbym porátowáí. *CiekPotr* 47. *Cf* »poratować majątności«, »zdrowia poratować«, »żywota poratować«.

poratować kogo, co (5): PAnie Boże/ [...] rácz porátowác íługi twe/ íiebie o miłóśíerdzíte próżące *LatHar* 621, 414, 574; Otoż każę rozgłóśíe wízędzíte tákie wíeści. Ieíllyby íe gdzie ználazł táki wczony człek: Ktory by porátowác zechciáí Páníeńíki wíek [= *młodą dziewczynę*]. *PaxLiz* B3v. *Cf* *poratować kogo (A) w czym*.

poratować kogo (A) w czym (1): Z grzeízíniki dla zbáwíenía ích pośpolitowáí/ Chcąc áby íe w ízkodliwych toniách porátowáí. *LatHar* 519.

poratować kogo (G a. A), czego a. co (24): Prometheus chcąc porátowác ludzíte/ vkradł Minerwíte/ y Wulkanowíte on/ pośpołu y z ogniem dowcíp/ ktorím ludzíte nábywáíá íobie żywnóści. *GórnDworz* Ff, Ee3v; *CzechRozm* 245; Ty mię/ boże móy wíeczny/ nierácz odśtępowác/ Ale nád ích nádzíteię chciéy mię porátowác [*Vulg Ps 70/12*] *KochPs* 103, 162, 178, 202; bic nieto zátzne gniázdo [*Zborowscy*]/ ítatecne/ prawdzítewe/ rozrodzone was belo poratowalo/ íuíz bície beli wíetzníte *liberam electionem* wtrázili. *PaprUp* F2v; *ActReg* 83; Dáíby to bóg/ bych íe mógl nád tobá zlítowác/ Ale w méy mocy nie íeít íiebie porátowác *GórnTroas* 52; O Pánie Boże wízzechmogący/ niechże nas ná káżdym míeścu Swięci twoi porátuíá *LatHar* 41, 89, 448, [536], 634; *SiebRozmyśl* [A4]; *CiekPotr* 26; *SkarKazSej* 704a. *Cf* *poratować kogo (G a. A) w czym*; *Fraza*, »z opresyí poratować«.

poratować kogo (G a. A) w czym (2): rácz mí íáííkę twoię pokázác/ y porátowác mię w káżdych ímutkách y próceíwnóściách moích *LatHar* 295. *Cf* »modlítwá poratować«.

poratować czym (5): Wíęc ku przyíciú do niego [*do dobrego końca*]/ íá to/ íáko próšte/ á bite gościńcze/ godności/ á przymíoty te/ ktore cí pánowie Dworzánínowíte náznáczýli: Y móże nimi Dworzánín porátowác páná íwego *GórnDworz* Ee3v; ía tego nie ku temu kóńcowíte mówíte: żebyś ty w tákíey przygodzíte/ polecíwśy íe Pánu Bogu/ [...] śródíkw íłufznych Chriśtiáńííckich/ nie míáí wżýwác [...] Ale gdzítebyś íuż tym temu zábíeżec/ ání tym obroníte y porátowác nie mógl: tedy

iuż tám nielża/ iedno ono fkomnie znosić *CzechRozm* 245. Cf »poratować majątności«, »modlitwą poratować«, »żywota poratować«.

W połączeniu szeregowym (1): O Boże zbáwicielu náłz/ ráczże nas porátowác/ rácz nas dla chwały imienia twe⁸⁰ wyfwbodzić/ á grzechy náłze miłościwie odpuścić *LatHar* 89.

Fraza: »nic to [kogo] nie poratuje« (1): iednák z ftrony Pfálmu tego/ procz inłzych piłm/ nic to X.K. nie porátuie. *CzechEp* 167.

Zwroty: »poratować [czym] majątności (G)« (1): [*Pomazaniec pański*] Pogromi wŕzyftkich złych fpraw forytarze/ Y niepobożne rzeczomowce fkarze/ Co pfuią ludziom ich fprawiedliwości/ Chcąc porátowác tym fwych máiętności. *GrochKal* 16.

»modlitwą [kogo (G a. A) w czym] poratować; modlitwa poratuje [kogo G a. A]« (1;2): BLogófláwionego Apoštoła y Ewángeliŕty twego Máttheufzá/ niechay nas Pánie/ modlitwy porátuią *LatHar* 433, 39, 463.

»z opresyi [kogo (G a. A)] poratować« (1): y fámi widzim/ nie tylo ziemiánłkich ále y krolewłkich kmiotkow wielkie oppreffye/ z ktorych żaden ich wybáwić y porátowác nie może. *SkarKazSej* 704a.

»zdrowia poratować« (1): iedno to obáczyć trzebá/ iáka imperfectia á niedoŕtátek w rozumach ludzkich záwždy przebywał/ iz w tym ná co fye nawięcey władza/ y flufznie włádzác má/ áby zdrowia czáfu potrzeby porátował/ iest ták głupi á nieufwáwiczny/ iz zgołá nic fye wmiéc nie zda. *Oczko* 2v.

»[czym] żywota poratować« (1): Co ty fżat mych fie wymuiefz? Témi żywotá twého iuż nie porátuiefz. *GórnTroas* 54.

Szeregi: »obronić i poratować« (2): A więcże mi fie też nie godzi/ kogo inłzego bronić/ gdyby on od człowieká złego trápiony był ábo mordowany/ ázwłáfczá [!] gdybych go obronić y porátowác mogli? *CzechRozm* 245, 245.

»podźwignác i poratować« (1): Rácż mię dnia džiŕieyłzego y záwždy/ we wŕzelákich moich pokułách y fráfunkách/ potrzebách y trudnoŕciách/ modlitwą fwoią ŕwiętą podźwignác y porátowác *LatHar* 39.

»wybáwić i poratować« (1): *SkarKaz* 704a cf »z opresyi poratować«.

»zbáwić i poratować« (1): ZBáwicielu ŕwiátá wŕzytkiego/ rácz zbáwić y porátowác nas wŕzyftkich. *LatHar* 634.

2. Zaradzić (2) :

Zwrot: »poratować niedostatku, nędze, [nędzę]« = *wesprzec w nędzy* [*szyk zmienny*] (1:1): on ftárufzek miły/ [...] czynił tę poftáwę/ [...] Iákoby też nędze fwey miał łam porátowác *HistLan* D3; *RejPosWstaw* 44; [ten kto pożyczá v kogo/ nie myŕli iákoby drugim dobrze czynił/ ále iákoby nędzę fwą porátował *ŚmigłLichwa* 26].

Szereg: »podeprzec a poratować« (1): Nie dla piyánic ten dziw Pan vczynić raczył/ że wino z wody vczynił/ ále tho vczynić przodkiem dla tego raczył/ áby podpárł á porátował/ iáko fie pirwey powiedzyáło/ niedoŕtátku onych pobożnych á cnotliwych ludzi *RejPosWstaw* 44.

3. [*Naprawić szkody fizyczne, odbudowác, odnowić [czego]:* Przy tymże folwarku jest cegielnia, w niej cegłę palą. [...] której się tam barzo wiele zydzie dla poprawowania gmachów zamkowych. Jakoż się to znaczy, iż bardzo na niektórych miejscach zamku poratowano *LustrMalb* II 104.]

Synonimy: 1. pomoc, wspomoc; 3. naprawić, odnowić.

Formacje współrdzenne cf RATOWAĆ.

Cf **PORATOWANIE, PORATOWANY**

MN